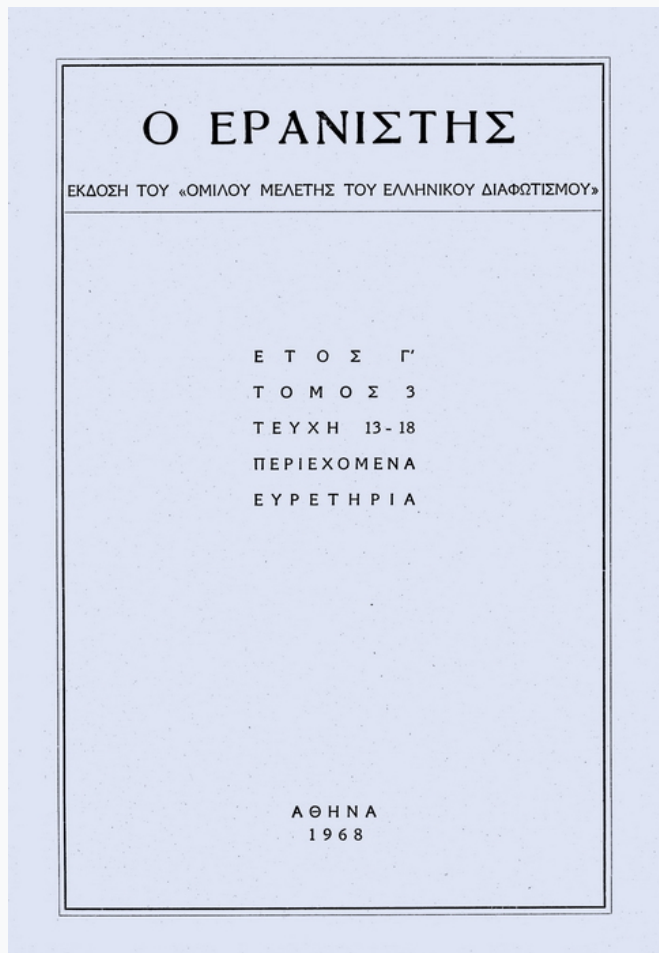

The Gleaner

Vol 3 (1965)

Βιβλιογραφικά στον 16ο αιώνα (Ο Κερκυραίος γιατρός Άγγελος Φορτίας alias Angelo Forte)

Mario Vitti

doi: [10.12681/er.9471](https://doi.org/10.12681/er.9471)

Copyright © 2016, Mario Vitti

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Vitti, M. (2016). Βιβλιογραφικά στον 16ο αιώνα (Ο Κερκυραίος γιατρός Άγγελος Φορτίας alias Angelo Forte). *The Gleaner*, 3, 273–276. <https://doi.org/10.12681/er.9471>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΝ 16^ο ΑΙΩΝΑ

(Ο Κερκυραῖος γιατρός "Αγγελος Φορτίας alias Angelo Forte)

Πρόσφατα ὀδηγήθηκα νὰ διεξαγάγω μίαν ἔρευνα ἀνάμεσα στοὺς φίλους τοῦ Νικολάου Σοφιανοῦ καὶ κοντοστάθηκα στὸ πρόσωπο τοῦ «"Αγγελοῦ τοῦ Φορτίας», ποὺ συναντοῦμε στὴν ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Σοφιανοῦ, τὴν ὁποία αὐτὸς προτάσσει στὸν *Παιδαγωγό* του. Ἀναδημοσιεύοντας αὐτὸ τὸ πολὺτιμο κείμενο, ὅπου ὁ Φορτίας ἀποκαλεῖται κολακευτικὰ «ἄριστος καὶ δοκιμώτατος ἰατρός καὶ ὄντως ἄλλος Ἱπποκράτης», ὁ Legrand (BH 15^e - 16^e s., I, σ. 247) δὴλωνε τὴν ἀγνοία του γιὰ τὸν ἐπιστήμονα αὐτὸν (σ. 252). Ἀλλὰ ὅταν συνέταξε τὰ εἰσαγωγικὰ βιογραφικὰ σημειώματα τοῦ ἴδιου τόμου, μιλώντας γιὰ τὸν Λεονάρδο Φόρτιο, ἀφιερώνει ἕνα σημειωματάκι στὸν ἀδελφὸ του "Αγγελο (σ. CC). Ἐκεῖ μαθαίνουμε ὅτι αὐτὸς ὁ γιατρός, γιὰ νὰ ἀφήσῃ τὸ ἔδαφος ἐλεύθερο στὴν Κέρκυρα, ὅπου ἐξασκοῦσε τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα ὁ ἀδελφὸς του Καῖσαρ, ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία. Στὴν ἴδια πόλιν πέθανε τὸ 1556, ἀφήνοντας μίαν σημαντικὴν περιουσία (βλ. σχετικὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἔρευνα ποὺ ἀναφέρει ὁ L.). Στὸν τρίτον τόμον τῆς BH 15^e - 16^e s., ὅπου ὁ βιβλιογράφος καταχώρισε καὶ τὰ ξενόγλωσσα ἔργα Ἑλλήνων, στοὺς ἀρ. 322, 385, 456 περιέγραψε τρία βιβλία τοῦ "Αγγελοῦ Φορτίας.

Δὲν εἶναι δίχως σημασία τὰ ξενόγλωσσα βιβλία Ἑλλήνων, καὶ γι' αὐτὸ συμπληρώνω τίς γνώσεις μας μὲ ἄλλα δέκα ἔργα. Ἀπὸ τὸ σύνολο δέκα τριῶν ἔργων, ἑννέα βρίσκονται στὴ Βατικανὴ Βιβλιοθήκη (BV), ὅπου καὶ τὰ ἐξέτασα (οἱ ἀριθμοὶ μας 1, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13). Στὸν κατάλογο τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισιοῦ (BNP) βρίσκονται οἱ 2, 5, 6. Στὸν κατάλογο ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (BM, τόμος 76, 1961), βρῆκα τοὺς ἀρ. 2, 3, 6, 9, 10, 13. Τοὺς τίτλους ποὺ ἀντλήσα ἀπὸ τοὺς παραπάνω ἐντύπους καταλόγους, τοὺς ἀναφέρω ἀναγκαστικὰ ὅπως βρίσκονται ἀντιγραμμένοι ἐκεῖ (BM 2, 3, 9, BNP 5), ἐνῶ ὅσους ἀντλήσα ἀπὸ αὐτοφῖαν στὴ BV τοὺς ἀντιγράφω πιστά, μὲ τὰ ἀπαραίτητα μόνον ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα. Ἀναφέρω, γιὰ πρακτικοὺς λόγους, καὶ τὰ τρία ἔργα γνωστὰ στὸν Legrand (2, 6, 11), καὶ τιμητικὰ ἀναφέρω τὸ ὄνομά του στὸ περιθώριο.

Αὐτὴ ἡ μικρὴ συμβολὴ ὑπενθυμίζει τὸ καθῆκον ποὺ ἔχουν ὅλοι οἱ μελετητὲς τῆς νεοελληνικῆς περιοχῆς νὰ συνεργαστοῦν μὲ τὸ ΚΝΕ στὸ ἔργο ποὺ ἔχει ἀναλάβει νὰ συμπληρώσῃ τὴ νεοελληνικὴ βιβλιογραφία.

Mario Vitti

1. *Incomincia lo libro nominato verita de la Alchimia: in loquale ragioneuolmente fe narrano quafi tuttili modi excel-*

lenti ... composto per lo eccellentissimo dottor delle arte & medico aureato: Miser Angelo de fortibus: ad tal proposto [Κόσμημα].

Στὸ τέλος: Impresso in Venetia per maiftro Stephano de Sabio: qual habita a Santa Maria formofa: nel anno. 1525. a li 10. del mefe di zenaro.

44 φφ ἄ. ἄ. (aII-d) χιλ. μ. 140×95.
BV: R.I.V 443/2.

Legrand 2. OPERA NUOVA molto utile & piaceuole, oue si contiene quattro Dialogi, composti per l' eccellentissimo dottor delle Arte et medico aureato Messer Angelo de Forte. MDXXXII.

Στὸ τέλος: Stampata in Vinegia per Nicolo d'Aristotile detto Zoppino del mese di Agosto. MDXXXII.

βλ. BH 15e - 16e s. ἀρ. 322, B. Ioniene ἀρ. 17.
BM: 244.g.35 BNP: [8° Te¹³⁰.40 καὶ Z. 16916.

3. Dialogo degli incantamenti e strigarie con le altre malefiche opre, quale tutta via tra le donne e huomini se esercitano ... Per Augustino de Bondoni: Venetia 1533.

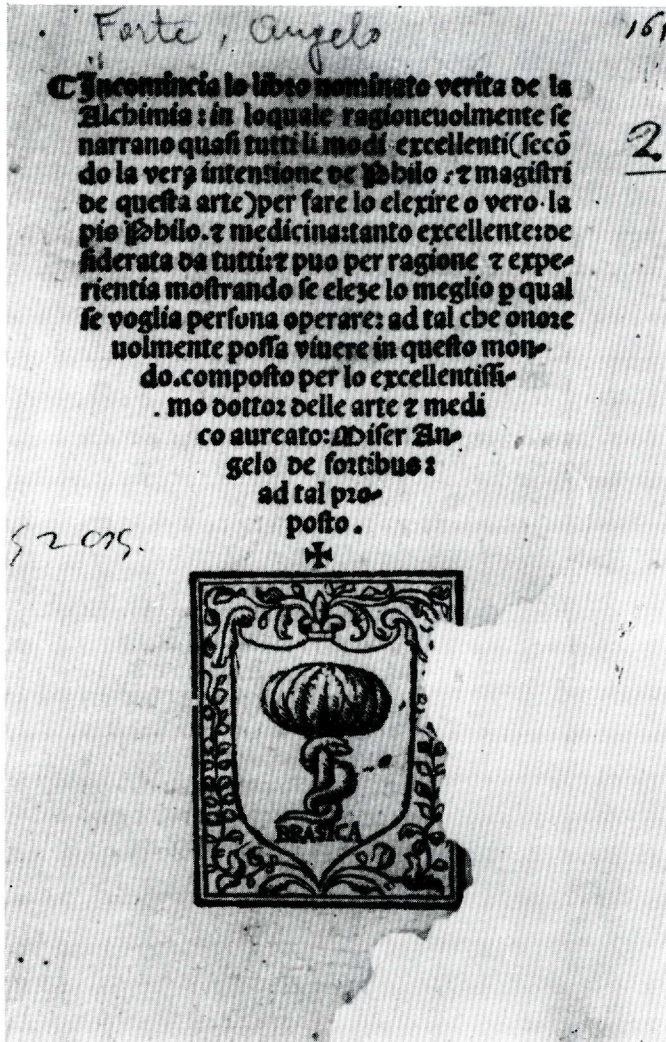
24 φφ ἄ. ἄ. (a-f). Σχ. 8°.
BM: C. 27.a.31.

4. DIALOGO DE LE comete & loro effetti nel mondo, fecondo la fcientia de natura. ... Composto per lo Eccellentissimo Dottor de le arte & medico Aureato meffer Angelo de forte.

Στὸ τέλος: Stampato in Venetia per maeftro Auguftino de Bindoni. Nel Anno del Signore. M. D. XXXIII. Del Mefe di Zugno.

12 φφ ἄ. ἄ. (A₁-C₂) χιλ. μ. 150×105. Ὁ τίτλος μέσα σὲ διακοσμητικὸ πλαίσιο.
BV: R.I.IV 1808/2.

5. Specchio della vita humana. [Στὸν τιτ.:] In questo dialogo nominato Specchio dela vit^h humana se manifesta che cosa è la vita e morte, sanità, infirmitate ... composto dal eccellentissimo dottor ... misser Angelo de Forte.

IL TRATTATO DEL

LA PRISCA MEDICINA, NEL

quale apertamente, si dimostra la cagione del

antico errore, dalli primi inuentori, fin

a questi tempi nostri, e perche si diui

se, e multiplicò, in tante sette,

con li nomi delli propri au

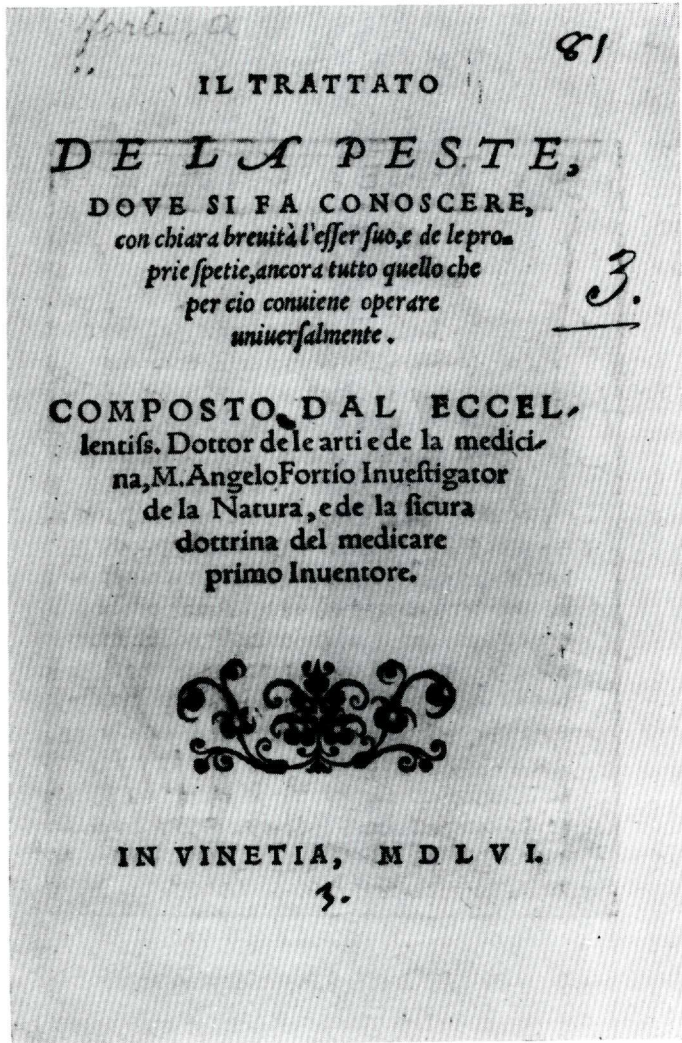
thori, da vn per vno,

Secondo li secoli

Nelli quali fiorendo viissero •

In Mantoua. **M. D. XLV.**

Vinegia, per Agostino Bindoni MDXXXV.— Vinegia 1535

"Α. ἄ. φφ (A-F). Σχ. 8^ο.

BNP: [Rés. Td⁹⁷. 2].

6. VERITATIS REDIVIVAE MILITIA. [Ξυλογραφία].

Στὸ τέλος: Impreffum Venetiis per Auguftinum de Bindo- *Legrand*
nis. 1539.

Βλ. BH 15e - 16e s. ἄρ. 385, ὅπου καὶ ἀνατύπωση τῆς ξυλογραφίας τῆς κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο, ποὺ παριστάνει τὸν συγγραφέα, χιλ. μ. 100×75, καὶ προέλευση τοῦ ἀντίτυπου ποὺ εἶδε ὁ Legrand (B. Ionienne ἄρ. 23). Διαστάσεις τόμου χιλ. μ. 145×100.

BM: 1039 C. 3 (3) BNP: R. 54767 BV: R.I.V 1439/7.

7. Divo Francifco primo Gallorum Regi Chriftianiffimo oppreffaeq; virtutis defenfori vndequaq; fplendidiffimo, Angelus fortius naturae inueftigator foelicitatem.

Στὸ τέλος: Venetiis per Petrû de Nicolinis de Sabbio. Die vero. 2. Menfis Augufti. MDXL.

16 φφ ἄ. ἄ. (A-Biiii). Στὸ φ. 1^ρ ξυλογραφία τοῦ ἄρ. 6. χιλ. μ. 148×100.
BV: R.I.V 1439/6.

8. DE CALAMITOSO ERRORE Auicennae, unde communiû medicorû orrêda m'al'efitia inter homines cotidie pullulant. [Ξυλογραφία].

Στὸ τέλος: Venetiis Die VIII Mai. MDXXXVII.

12 φφ ἄ. ἄ. (Aii - Cii) χιλ. μ. 148×100. Στὸ φ. 1^ρ (τίτλος) ἡ ξυλογραφία τοῦ ἄρ. 6. Ἡ διόρθωση τῆς λ. 'malefitia' στὸν τίτλο εἶναι ἔντυπη.

BV: R.I.V 1439/2.

9. De Mirabilibus vitae humanae Naturalia Fundamenta. Venetiis, 1543.

Σχ. 12^ο. BM: 1039.e.3. (1).

10. IL TRATTATO DELLA MEDICINAL INVENTIONE. [Ξυλο-
γραφία].

Στὸ τέλος: IN VINEGIA PER VENTURINO ROFFINELLO. M. D. XXXXIII. Adi. 27. di Octubrio.

20 φφ ἀριθμημένα 1-18 χιλ. μ. 148×100. Στὸ φ 1^ρ (τίτλος) ἡ ξυλογραφία τοῦ ἄρ. 6.

BM: 1039.e.3. (2) BV: R.I. V 1439/4.

11. DE MEDICA INVENTIONE. [Ξυλογραφία].

Legrand

Στὸ τέλος: Venetijis in aedibus Ioâ. Ant. & Petri fratrum de Nicolinis Sabienfium. Menfe Maij. MDXLIIII.

Βλ. BH 15^e - 16^e s. ἀρ. 456, B. Ionienne ἀρ. 30. χιλ. μ. 148×100. Στὸ φ 1^r (τίτλος) ἡ ξυλογραφία τοῦ ἀρ. 6.

B. Nazionale S. Marco: Miscell. 3493.5. BV: R.I. V 1439/3 καὶ 8.

12. IL TRATTATO DELLA PRISCA MEDICINA, NEL quale apertamente, si dimoftra la cagione del anticho errore ... [Ξυλογραφία ὠσειδής, χιλ. μ. 62×48]. In Mantoua M.D.XLV.

20 φφ ἀριθμημένα 2-20+2 φφ ὀδηγίες καὶ διορθωτέα. χιλ. μ. 148×100. BV: R.I. V 1439/5.

13. IL TRATTATO DE LA PESTE, DOVE SI FA CONOSCERE, con chiara breuità l'effe fuo, e de le proprie fpetie, ancora tutto quello che per cio conuiene operare uniuersalmente. COMPOSTO DAL ECCELlentifs. Dottor de le arti e de la medicina, M. Angelo Fortio Inueftigator de la Natura, e de la ficura dottrina del medicare primo Inuentore. [Κόσμημα] IN VINETIA, MDLVI.

24 φφ ἄ.ἄ., (A₂-F₂) χιλ. μ. 140×98. Στὸ φ 1^v ἡ ξυλογραφία τοῦ ἀρ. 6. BM: 1167.c.36 BV: R.I. V 487/2.